

26 DE RECTA HUM. MENTIS INSTIT.

& nova supeditata instrumenta , quibus ars faciendorum & deligendorum verborum perficiatur.

LXX. Nec vero sunt verba hominum opus , in quo ipsi nihil aliud , quam arbitrium recte sequantur : est enim illa analogia impressionis (LXVI.), & soni imitatio (LXV.), quam pulcherrime in fingendis vocibus sequimur ; est forma , & affectio organi vocis , à qua earumdem elementa , litteræ præsertim vocales determinantur : sunt denique derivata , & voces artium , & technicæ in hominum libertate haud repositæ , cum illæ derivationis naturam imitentur ; hæ vero vim , & effectus rerum significant.

LXXI. Duo sunt , quæ videntur jam asserta impugnare ; primum scilicet sermonis institutionem requirere , ut de significatu verborum conveniatur , conveniri autem inter eos non posse , qui omni sermone destituti sunt. Quasi vero nulla alia præter voces ratio suppetat , qua explicetur quid ipsæ significant ; percipi enim id potest ex circumstantiis , in quibus adhibentur , & ex gestibus , qui pronunciatis nominibus res indicarent ; in eamdem etiam rem conferet illa imitatio (LXV.) , atque similitudo (LXVI.).

LXXII. Aliud vero erat hujusmodi : summis viris difficultas maxima se semper objicit in linguis ornandis , & perficiendis : qui ergo fieri potuit , ut homines plane rudes , atque ferini , communione scilicet cum aliis non exculti ex integro sermonem condant ? Fieri istud quidem non posset , si de perfecto sermone contenderetur , in quo non tantum apte expressa , quæ ad necessitatem pertinent , sed etiam , quæ ad cultum vitæ , & oblectationem , in quo multæ orationis partes , multæ leges syntaxis , & inflexionum , multa denique , ut nume-

rus,

LIBER PRIMUS.

27

rus , & varietas , obtineatur : hæc sermoni non absolute necessaria sunt (1) , & vix nomina , ut ajunt , substantiva , & signum aliquod numquam variatum ad verbum auxiliare sum exprimendum : quæ quidem hominis licet sylvestris facultates non superant (2).

CAPUT VI.

De Synonimis , & Inversionibus.

Multa in qualibet lingua videntur esse synonima , voces scilicet , quæ unam , eamdemque idem referunt : dubitari autem jure potest , an revera sint ; quin potius statuerem ea , quæ dicuntur synonima , eamdem ideam principalem reddere , accessoria vero differre plerumque ; atque hoc modo inter se differunt amo , & diligo ; peto , & postulo ; timeo , & vereor (3).

LXXIV. Hac de re notandum est , vocibus duplē illam ideam (LXXIII.) subesse ; & , ut præterea exempla , quis est , qui non noverit , vocabula quæque loco , & tempori , & generi suscepto orationis non convenire ? Quod profecto maxime oritur ex idea accessoria , quæ non solum

ver-

(1) V. Condill. Gram. P. I. Ch. XIV.

(2) V. Traité de la form. mechan. du langage T. II. Ch. IX. & suiv. Condillac Traité des connois. hum. T. II. Grammaire P. I. Ch. I. II. Maupertuis Diss. sur les moyens &c. pour exprimer leurs idées; Sulzer de l' influente recipr. de la raison &c. extat in Ac. Ber. ad an. MDCCCLXXVII. & Vol. IV. opusc. Select. Mediol. Soave Comp. &c. L. III. Ap. al C. I.

(3) Synonima stricto sensu accepta , quæ nulla idea accessoria differunt , linguae vitium indicarent. D'ALEMB. Elem. de Phil. XIII.

28 DE RECTA HUM. MENTIS INSTIT.

verba eamdem principalem exprimentia distinguit, sed eorum etiam opportunitatem determinat (1).

LXXV. Quæ ergo synonyma habentur, ea profecto non jure; namque discrepant accessoriis illis ideis, quæ rerum diversos aspectus, gradus & relationes, & adjuncta exprimunt. Imperiti hæc apprime synonyma reputant, quorum levia discrimina linguarum cultores notant. In eo frequenter peccant ex lexicis pene omnia, quæ adolescentes misere decipiunt (2).

LXXVI. Duplex distinguitur ordo verborum, & conformatio, naturalis, & artificialis; seu inversa. Porro quem ordinem habent ideæ, idem etiam verborum est; ordo autem idearum, vel refertur ad modum, quo in mente sibi succedunt; vel ad earum dependentiam mutuam, ex qua fit, ut aliæ alias regant, & explicent, aliæ explicentur, atque regantur: si primum, ordo, quo exprimuntur ideæ, naturalis erit, quando idem, ac ille, qui in earum successione servatur; qui quidem in singulis diversus est: si secundum, ut ordo sit naturalis, quæ alias regunt, vel ab aliis explicantur præmittendæ sunt; quæ reguntur, & alias explicant postponendæ; secus erit artificialis, seu inversus.

LXXVII. Sed unde oritur, quod ordo inversus orationi vim addat, & sit ejus quasi lumen quoddam, nosque voluptate perfundat? Scilicet

quia

(1) Nonnullarum rerum, atque actionum voces quedam ex ideis hisce accessoriis inhonestæ, & turpes evadunt; quæ ideæ si in aliis vocibus omittantur, vel mutantur, nulla amplius est turpitudine; unde fit, quod ædem res, & verecunde, & obscene dici possint, & quod ea, quæ turpia re non sunt, nominibus, ac verbis flagitiosa ducamus.

(2) Dr Alembert loc. cit. *Traité de la form. mecb. du lang.* Ch. IX. n. 161.

LIBER PRIMUS.

29

quia eum, quem Rethores modum appellant, & numerum parit; quia imaginationem exercet; quia ideas nimis disjunctas conjungit (1). Revera voces ordine inverso positas ad se mutuo referimus, ut postulat idearum ratio; atque si in periodo multæ sint ideæ, quæ à quadam principali pendeant, & ex iis aliquæ huic præponantur, postponantur vero aliæ, arctius omnes cum ea conjunguntur. In quo nexus illud præsertim admirabile, quod uno verbo ad integrum sententiam animus revocetur (2).

C A P U T VII.

De varietate linguarum, & de mutuo vocum, & idearum influxu.

LXXVIII. Varietatem linguarum, & nos ad confusionem Babylonicam referimus: simul autem licet statuere, ex diverso hominum ingenio, & indole, eorumque externis circumstantiis oriri potuisse, & magna ex parte ortum esse, ut singula suum colorem habeant. Ac ex confusione illa vocum origines potius, quam ipsæ linguae; quæ perfici sensim debuerunt, & augeri verborum copia, atque syntaxi, & inflectionibus moderari.

LXXIX. Non una autem in hoc fuit omnium gentium ratio, quod multis causis tum physicis, cum moralibus tribuendum est; atque inter eas recenserem coeli temperiem, non eamdem ubique

fa-

(1) *Functam, cohærentem, levem, & æquabiliter fluentem orationem* facit verborum collocatio. Cic. de Orat. III. 43.

(2) V. Dr Alembert *Eclaircis.* §. X. Condill. Gram. P. II. Ch. XXIV. Art. d^r Ecrire L. I. Ch. I. II.

30 DE RECTA HUM. MENTIS INSTIT.

faciem naturæ, rerum aspectus multiplices, diversas opiniones sive ad civitatem sive ad religionem pertinentes, regiminis formam, educationem, mores denique & studia (1).

LXXX. Revera sermonis vis, copia, & harmonia, & inflexio nationum exprimit characterem, ingenium, atque culturam; ac eadem linguarum, & gentium fuere semper fata, & vicissitudines; quod in Romani Imperii, & linguae latine ortu, progressu, & occasu velut sub oculos positum est.

LXXXI. Sed ex iisdem quoque causis fit, ut nationes singulæ suas habeant idearum compositiones, & vocibus, quibus aliae carent, utantur: inde in interpretando necessitas verborum circuitum sæpius adhibendi, cum non semper verbum è verbo exprimi possit; inde adeo difficile, libros ex una in aliam linguam convertere. Atque in hoc licet omnis cura, & studium ponatur, adeo singulis linguis suum quoddam inest ingenium, ut nullæ fere sint interpretationes, quæ authographi vim, & elegantiam, & nativum splendorem nequaquam desiderent (2).

LXXXII. Linguarum varietas non leve incommodum assert Societati, & progressui Scientiarum: nec enim consultum, ut facile edisci possent, sed casu magna ex parte conditæ, & procurata copia, & ornatus. Sublatis declinationibus, conjugationibus, & generibus, si substantiva unam immutabilem terminationem haberent, suam adjectiva, & verba pariter, quæ adverbiorum ope temporibus, & modis distinguerentur; nulle superessent regulæ Grammaticorum, & solius lexici auxilio linguam quamlibet perciperemus.

Quæ

(1) V. *Traité de la form. mechan.* Ec. Ch. IX.

(2) V. *Clericum Art. Crit. T. I. P. II. C. II.*
III. IV.

LIBER PRIMUS. 31

LXXXIII. Quæ quidem eo nos adducunt, ut intelligamus, quemdam esse posse sermonem, edisci, & percipi omnino facilem; quem si universalem veluti linguam cunctæ gentes amplecterentur, eo possent mutuum idearum, & cognitionum commercium inire. Ac difficultas, qua ab hoc impediuntur, ex linguarum varietate, & multitudine orta, alia etiam ratione vinci posset, characteristicam nempe aliquam linguam adhibendo, quæ res ipsas, non rerum voces exprimeret. De hac sermo erit inferius. Interim cum nullus ex hisce modis adhuc suppetat; nec ulla spes sit, ut in unum, vel alium conveniant omnes; cumque insuper esset prima illa lingua (LXXXII.) absurdæ, & egestate, atque uniformitatis squalore sordesceret; maxime erit optandum, ut latini sermonis usus conservetur. Locupletissimus namque est hic sermo, electissimis, & præclaris verbis abundat, communis hactenus fere fuit omnium eruditorum; qui eo abjecto, si suam singuli linguam in scribendo usurparent, jam, vel aliena omnia nescient, vel in omnium gentium, quæ doctrinæ laude splendescunt, perdiscendis linguis curam, & operam compellerentur insumere, quam ad rerum cognitionem adipiscendam contulissent (1).

LXXXIV. Quæ hactenus de vocibus dicta sunt, satis ostendunt, eas ab ideis, & cogitandi modo non parum pendere. Sed magnus etiam est verborum in ideas, & mentis operationes influ-

(1) V. Laur. Mosheim *Dissert. de linguae latinae cultura & necessitate.* V. etiam quæ nuperrime Ferrius, & Tiraboschius, Alexander Georgius, & Clementinus Vannetti in eam habent Alamberti sententiam (*Melang. T. V.*) statuentem bene latine scribi non posse, & latinitate abjecta studium omne ad partiam linguam transferentem.

32 DE RECTA HUM. MENTIS INSTIT.

Nexus. Atque in Psychologia, si fortasse ad veritatem plane non suadetur; nullas fere absque verborum usu nos exequi posse; illud profecto demonstratur, eo foveri multum, & perfici.

LXXXV. Quod probari nunc potest exemplo mutorum; earum etiam gentium, quibus signa numerica pro majoribus quantitatibus deficiant, cetera sint nimis composita. Illi quidem multis omnino ideis destituuntur, mentisque facultates obtusas habent, nec ad operandum faciles & expeditas; haec vero gentes in rebus arithmeticis ne vix quidem progressae sunt (1). Tantum signa valent, ad humanas cognitiones promovandas, vel impediendas.

LXXXVI. Evidenter arbitror, à veritate abesse longius, qui crederet verba communicatio-
ni cum aliis tantum inservire (2): ea menti sis-
tunt objecta; nimis composita dividunt; si magnifica sint, & nobilia, res amplificant, & extol-
lunt; si humilia, imminuant, & deprimunt.

LXXXVII. Verba sunt veluti signa *algebricæ* idearum; brevitiati proinde consulunt, multa-
rum idearum comparationem faciliorem reddit, men-

(1) Refert *Condaminus*, quosdam Americæ popu-
los cum voces numerorum supra ternarium non ha-
beant, in hoc arithmeticam eorum consistere: certe
vix paucis hujusmodi signis utuntur, iisque admodum
compositis, ex quo fit, ut majores numeros mente
hanc comprehendant, & quemlibet ultra vicesimum in-
definitè concipiant, atque capillorum numero compa-
rent. *V. de la Condamine Voy. Paw Recb. sur les*
Americ. T. II. Ch. XXVII.

(2) *Cogitatio*, ait Plato in *Theæteto*, est sermo,
quem mens apud se volvit circa illa, quæ considerat;
cum enim cogitat, secum ipsa disserit adeo, ut cogi-
tatio sit sine strepitu vocis oratio, aut interior collo-
cution.

LIBER PRIMUS.

33

mentemque sublevant in consideratione multarum rerum, atque compositarum: quæ verborum utilitates maxime eluent in modorum mixtorum (XXXVIII.) ideis, quas in nullo exemplari juntas videmus, sed verbis exhibentur & comprehenduntur (1).

LXXXVIII. Verba denique nexus inter ideas augent, eas facilius, & promptius exsuscitant, distinguunt, quæ vix confuse perciperentur (2); sic technicæ in arte pingendi voces omnia alicuius tabulæ vitia, omnemque præstantiam indicant; quæ eos prorsus fugerent, qui illas voces nequaquam callerent. Quare scientiæ, omnesque artes multum debent verborum inventoribus, ut *Linæo Botanica*; & *Ontologia*, licet nomenclatione tantum contineretur, non esse penitus contemnenda (3). CA-

(1) Scilicet, si circa ideas maxime compositas, & circa nationes præsertim versemur, iisdem nomina, quibus appellantur, substituimus: Nimis enim esset operosum, & etiam impossibile, omnes ideas simplices illas componentes mente revolvere; quod etiam confusionem afferret, & ne idearum relations vide-
rentur, obstaret. Haec habitualis, non actualis dis-
tincta perceptio est idea cœca, & symbolica *Leybnitii*.

(2) Ideæ in primis connexæ inter se sunt ex analo-
gia rerum, & ex circumstantiis, in quibus acqui-
runtur. Sed insuper verbis etiam unæ cum aliis colligantur. Quot ideas unam verbum sæpius excitat? Atque ex verbis haec alia utilitas provenit, ut in ideis revocandis, & disponendis ordini, quæ à nobis compara-
tæ fuere, non adstringamus, sed illum, qui magis placeat, magisque conveniat iisdem tribuimus.
V. *BONNET Ess. Analyt. Ch. XV.*

(3) *V. Sulzer loc. jam citato, Michaelis de l' influ-
des opin. sur le lang. &c. Condil. Art. de penser. P.
I. Ch. VI. Stellini Osservazione sulle lingue T. V.
Soave Comp. di Locke L. III. Ap. al C. XI.*

C A P U T V I I I .

De usu, & abusu verborum.

LXXXIX. *D*e verborum usu, & abusu hæc fere à *Lokio*, aliisque melioris notæ Logicis acceperimus : in primis duplicum esse usum verborum ; vel enim eo cogitationes nobiscum conferimus, vel aliis exprimimus : illum jam attigimus capite superiore, in quo ostendebam, maximas utilitates ex hoc interno sermone profluere. Cum aliis autem utimur verbis, aut in vitæ civilis consuetudine, vel in studio Scientiarum, in quo præsertim distinctioni, & perspicuitati litandum est, ne per se difficultia reddantur difficiliora ; & ne rerum investigationes in æternas quæstiones de nomine abeant.

XC. Sed quæ circa rectum verborum usum, & eorum interpretationem, de qua inferius, præcipienda sunt, separari vix possunt ab idearum doctrina jam tradita ; utrisque enim idem finis, auctoratio nempe ab erroribus ; inter ea etiam intimus nexus, quantus inter voces, & ideas. Nunc ergo, ne actum agam, solum, quæ proprius ad verba pertinent, quæque eo loci explicata non sunt.

XCI. Locutionis perspicuitas, atque distinctio maxime optanda idearum claritatem, & distinctiōnem desiderat ; quomodo enim, quæ confusæ percipimus, aliis distincte explicarentur? Ad eam confert brevitas, in qua tamen habendus modus ; nam ut nimia verborum copia res obruit, ita eorum egestas tenebras rebus offundit. Denique cum iis, qui loquuntur confuse, vitanda familiaritas est, quæ nihil fortius ad idem vitium contrahendum.

XCI. Ita autem verbis utamur, ut unicuique idea determinata respondeat ; de quo, si nobiscum

tan-

LIBER PRIMUS.

35

tantum colloquimur (LXXXVIII.), nos ipsos debemus interrogare ; si vero cum aliis, & dubium sit, an verba ideas claras, & distinctas in aliorum mentem immittant, tunc ea dilucide explicanda sunt. Id quidem de nominibus idearum simplicium præstari potest (vix autem erit necesse), si observanda proponantur objecta, quæ significant, & modus, & circumstantiae indicentur, in quibus eorum ideae acquiruntur (XXXIV.).

XCIII. Nomina vero idearum, quæ sint compositæ, declarantur earum objectis exhibitis, & addita ipsorum definitione ; nec enim omnia attributa patent sensibus, & multa indeolem potentias habent. Quod si hæc objecta non existant, fiat enumeratio idearum, quas simul reflexione, aut pro arbitrio conjunximus.

XCIV. Verborum universalium magnus est usus, & maxima utilitas ; innumera enim individua una tantum voce comprehendimus, quæ esset impossibile omnia suis nominibus distinguere ; esse etiam inutile, quia nec ii, quibuscum loquimur, multoque minus illi, quibus aliquid scriptum relinquisimus, eadem individua agnoscunt.

XCV. Neque vero minor utilitas ex verbis notionum ; harum nullum archetypum extra nos inventur juntas exhibens ideas, ex quibus compunctionur (LXXXVII.) ; id vero præstant nomina, quæ illas comprehendunt. Sunt denique voces, quas particulas appellant Grammatici ; his utimur, ut ideas, & periodi membra, & periodos ipsas inter se conjungamus ; qui sane usus mirificus est, & ex eo maxime vis tota orationis derivat. Rectus erit, si mutuam rerum dependentiam, & relationes diligenter consideremus.

XCVI. Hæc de usu ; nunc de abusu, qui restat, dicendum est. Jam vero abutimur verbis, si iis nullam ideam, aut obscuram associemus adeo

ut

36 DE RECTA HUM. MENTIS INSTIT.

ut inania sint, & ambigua, in quo non rarum est labi; & maxime verba notionum virtutis, honoris, & similium multo pluribus sunt meri soni; objectum namque non referunt, quod sensus moveat, nec illud, quod referunt in infantia, percipimus; hinc ea absque ulla significacione usurpandi longam consuetudinem jam contraximus, à qua, ut recedamus, reflexione vehementer nitendum est.

XCVII. Sed abusus verborum etiam ex ignorantia, & malitia: scilicet, qui partium studio, vel anticipata opinione moventur; qui vulgo a^{ent} imponere; qui difficultatum pondere hærent, & idearum defectu impediuntur; tunc enim vero ii obscuritatem affectant, verbis inanibus se se involvunt, nova etiam fundunt, atque sesquipedalia. Optimum ergo erit, mentem parumper à verbis abstrahere, eamque in ideas intendere, ne verborum sonitu hallucinemur.

XCVIII. Vocibus demum abutimur, si, quæ incertam significationem habent, non definiuntur; si definitus sensus mutetur (1); si in rebus scientiarum artes consectemur oratorias (2): namque delectant, & movent, mentemque avertunt à philosophico rerum examine, quas non accurate, sed ad similitudinem exprimunt (3).

CA-

(1) In verborum sensu commutando peccarunt vehementer scholastici. V. Gassendum in *Exerc. Arist. Exerc. I.*

(2) Hic cum Logicis fere omnibus non præcipio, abstinendum esse à tropis atque figuris: rebus enim permultis vocabula metaphorica necessario (LXVII.) imposita sunt, aliis utiliter (LXVIII.), cum ex iis orationi splendor accedere videatur. V. Condil. *Art. d' Ecrire L.II. Cb. IV. VIII.*

(3) Translationes propter similitudinem transfe-
runt

LIBER PRIMUS.

37

C A P U T I X.

De verborum interpretatione.

XCIX. Ut verba recte interpretetur, advertendum in primis, notiones ejus, à quo adhibentur, significare: Non igitur supponatur, omnes iisdem verbis adnectere easdem ideas (LIV.), & ipsis rerum realitatem apprime respondere (LIII.). Quæ qui supponunt, de rebus perperam ex verbis judicant, & ex propriis aliorum ideas non bene conjiciunt.

C. Quam vero quisque vocibus notionem subiect, arguere tuto possumus, si multa nobis notæ sint, eaque invicem conferamus; loquentis scilicet ingenium, & characterem; affectus, oris habitum, linguae, qua utitur, vim, & indolem; rem, quam tractat; circumstantias, in quibus versatur; opiniones, religionem, quam sequitur; demum popularium ejus mores, ritus, consuetudines: hæc enim omnia efficiunt, ut licet verba sint eadem, non tamen eundem significatum, eamdemque vim habeant.

CI. Hisce per summa capita indicatis, advertam in primis, duplarem distingui sensum verborum, proprium scilicet, & translatum; namque verba aut illam rem exprimunt, cui primum fuerit assignata; vel ex quadam similitudine cum re ipsis propria eadem verba ad aliam significandam transferimus. Quod si fiat, sensum habent trans-

runt animos, & referunt, ac movent hic, & illuc, qui motus cogitationis celeriter agitatus per se ipse delectat. Cic. de Orat. I. 39.

38 DE RECTA HUM. MENTIS INSTIT.

translatum , secus autem proprium (1). Nisi quis sensum proprium alicujus vocabuli accurate percepit , numquam fieri poterit , ut translatum assequatur ; hic siquidem ad illum refertur. Rerum præterea conditionem inspicet , ex qua oritur , ut quædam voces potius , quam aliae , ad res sensu translato exprimendas , electæ fuerint. Inde clarius is sensus patebit (2).

CII. Nunc vero singula verborum genera persepar , deque iis nonnulla admoneam , ad quæ semper in eorum interpretatione spectemus. Qualitatum sensibilium nomina , colorum nempe , saporum , aliarumque hujuscemodi , sensacionum etiam doloris , & voluptatis , non ita accipienda sunt , quasi explicent id , quod est in rebus extra nos positis ; nostras affectiones , sensationesque unice indicant , nec vero vim , & quantitatem earumdem ; hanc experimur , non autem accurate possumus efferre. Fit autem sæpius , ut in singulis major , vel minor multiplici gradu sit. Dubitari quidem potest , quin ipsæ sensations apud aliquos prorsus differant , licet omnes iisdem verbis utantur. Omnes arborum folia viridia appellant ; sed adhuc videndum , utrum hæc vox eamdem omnibus ideam excitet. Quam dubitationem ingerit diversa corporis temperies , & habitus , nec eadem omnino fabrica sensuum ; unde certo oritur , affectiones easdem aliquibus intensiores esse , aliis languidores.

CIII. Nomina idearum compositarum non idem apud omnes significant (XXXIX. & seq.) ;

ma-

(1) *Translatio est , cum verbum in quamdam rem transfertur ex alia re , quod propter similitudinem recte videtur posse transferri.* Cic. ad Heren. IV. 34.

(2) V. D' Alembert *Eclaircis. sur les Elém. de Phil.* §. IX.

LIBER PRIMUS.

39

maxime si veteres cum recentioribus conferantur. Ne eas igitur ex nostris notionibus interpretemur , sed ex illis veterum , quæ ampliores fortasse , vel angustiores. Nominibus substantiarum easdem qualitates non omnes complectimur (XLI.) ; nulli essentiam primariam , à qua eæ nascuntur , & quam nemo novit.

CIV. Difficilius assequimur sensum verborum , quæ notionibus respondent ; siquidem præter causas nominibus rerum existentium communes , peculiares etiam concurrunt (XXXIX.) , ex quibus efficitur , ut singuli fere has ideas diverso modo componant.

CV. Nec eadem semper significatio est vobis orationis particulas experimentibus ; loquuntur igitur , vel scribentium affectus , & præcipue contextus consulatur , cum ex iis sit deducenda.

CVI. De nominibus relativis , quid advertendum in præsentiarum , ut recte explicentur ? Porro id muneris jam explevi dum agebam de ejusdem generis ideis (XLII.) ; Quid de nominibus universalibus , quod pariter eo loci (XXI. & seq.) traditum non sit ? Illud subjungam , voces particulares , aliquis , quidam &c. obscuras esse & indeterminatas , nec denotare , quæ , & quanta subjecta sint ; universales vero aliquando particulariter esse sumendas , aliquando non omnia individua generum , sed individuorum omnia genera significare. Quæ quidem ex circumstantiis , linguarum indole , ingenio , loquendi consuetudine patent dilucide (1).

CVII. His fere , quæ adhuc de vocibus dis-

se-

(1) De usu , abusu , interpretatione verborum vi- deantur Locke *Ess. &c. L. III.* Leibnitz *Nouv. Ess. &c. L. III.* Joannes Clericus *Art. Crit. T. I. P. II.*

40 DE RECTA HUM. MENTIS INSTIT.

serebam, continentur potiora, ex quibus Grammatica philosophica conficitur: linguarum singulae suam habent, eaque particularis Grammatica dicitur. Est vero etiam Grammatica universalis, quae principia constituit omnibus linguis communia. Notandum superest, syntaxim totam legibus concordantiae & regiminis moderari; illæ principio identitatis, hæ principio diversitatis innuntur (1).

CAPUT X.

De multiplice scribendi ratione.

Verborum disputatio manca videatur, si de scribendi rationibus haudquam dissenserem. Non igitur una fuit hæc ratio apud omnes, nec omnibus temporibus; tamen in eo conveniebant, quod signis non ore sed manu expressis, quæ mente revolvimus, manifestarent. Ac, quæ fuere adhibitæ, pictura, symbolis allegoris denique signis arbitrariis continentur. Pictura, aut unam figuram, aut plures exhibet, signa arbitraria, aut ideas, aut syllabas, aut litteras verborum significant.

CIX. Scripturæ, licet ab ea, quæ nunc omnes fere gentes utuntur, longe dissimilis, specimen aliquod hominibus innotuit per imagines, quæ sui res exhibent, & quas conamur exprimere gestibus, & clamoribus, ut iis longinquæ designemus. Ad has imagines adumbrandas urgebat necessitas communicandi cum absentibus, & præsentibus explicandi id, quod verbis efferi non

(1) V. si lubet, Du Marsais *Princip. de Gram.* Condillac *Gram.* Dr Alembert *Elém. de Phil.* XIII. & *Eclaircis. sur les Elém.* &c. §. X.

LIBER PRIMUS.

41

poterat. Inde scripturæ origo potius, quam ex cura committendi nostras cognitiones posteritati.

CX. Ac homines ex rerum imaginibus id consilii cepisse, ut illas ad suas cogitationes enuntiandas delinearent, omnium pene vetustarum nationum monumenta, & gentium sylvestrium usus confirmant (1).

CXI. Quæ scribendi ratio picturæ affinis, cum auctis cognitionibus, relationibus, & indigentiis ad omnia exprimenda non satis esset apta, paullatim à signis discessum est rerum imaginem referentibus, & hujus pars tantum depicta, & plures ideae uno signo manifestatae.

CXII. Hinc sensim crescere conventionis signa, & omnia tandem hujusmodi evadere; quæ sola notiones reflexione perceptas possunt exprimere; quæ ob multos rerum aspectus sunt necessaria; namque notiones illæ nullam imaginem præseferunt, nec ulla imago diversas relationes comprehendit, sub quibus res, ut lubet, consideramus.

CXIII. Signa autem, quæ ex conventione sunt, optime quidem ab eo constituta fuissent, qui singula singulis ideis simplicibus destinasset, sua ideis universalibus, alia demum determinationibus individua constituentibus: enim vero simul jungendo, & apte componendo hæc signa, res omnes possent distinctæ explicari (2).

Hoc

(1) V. Paw Recber, sur les Americ. T. I. P. V. Sect. I.

(2) Signa hujusmodi spectant ad linguæ universalis institutionem; alia ratio, qua ad eamdem possumus pervenire, indicata vix est N. LXXII. LXXXII. V. Soave Comp. di Locke L. III. C. IX. Append. II. qui etiam celebriores scriptores recenset, à quibus ea ins-

CXIV. Hoc scribendi modo Philosophus tantum uti potest, nempe ille solus, qui probe noverit, quænam ideæ simplices illas substantiarum, & notionum componant; quique etiam adeo individua observaverit, ut ea possit plane describere. Illum Sinenses adhibent; proindeque mirum non est, si tanti apud illos sit literas scire (1).

CXV. Quæ difficultas efficit, ut nationes penes omnes eum scribendi modum probaverint, quo non objecta, non ideas, sed sonos verborum reddunt; ad quem dupli via perveniri posse declarabam (CVIII.).

institutio suscepta fuit. V. Leibnitii *Histoviam*, & commend. *characteristica lingue universi*. V. *Traité de la Form. &c. Ch. VII. VIII. Mémoires de l' Acad. de Berl. pour l'an. 1774.* ibi Thiebault videtur succensere Michaelis, & non ita difficilem, nec vero inutilem, & multo minus perniciosa, quemadmodum ille, censem lingue universalis institutionem, quæ primo illo modo contineretur.

(1) Sinensium alphabetum Typographicum ex 50000. signis constat (V. *Mémoir. concernant l' histoire &c. des Chinois par les Mission. T. XI.*) Maupertuisius auget ad 80000. Japonenses, licet omnino diversa lingua utantur, quæ tamen Sinenses litteris consignant, probe intelligunt: adeo verum est hæc signa non rerum voces, sed earum conceptus delineare. V. *Maupertius loc. jam cit.*

LIBER II.

DE HUMANA COGNITIONE.

CAPUT I.

Humanæ cognitionis Analysis.

CXVI. Perceptis ideis, si mens unam cum alia conferat, atque intelligat invicem pugnare, vel convenire, jam eas conjungit, aut separat; dum conjungit, unam de alia affirmat; negat vero, si separat. En ergo quid sit judicium; quandam affirmet, & quando neget; quomodo denique mens ex idearum perceptione ad illud progrediatur.

CXVII. Ex qua analysi patet, ad judicium, licet sit actus omnino simplex ideas conjungens, aut separans, tamen requiri, ut multa percipiantur; scilicet percipi debent ideæ, quæ comparanda invicem sunt, & etiam convenientia, vel pugna, quæ ipsas afficit.

CXVIII. Quæ non ita debent accipi, quasi ideæ separantur, vel conjungantur; affirmetur scilicet; & negetur non eodem actu, quo earum pugna, aut convenientia percipitur; hæc unum idemque sunt, proinde à dupli actione non manant.

CXIX. Ergo judicare nihil aliud est, quam idearum convenientiam, aut pugnam percipere. Videtur autem, quod dum quis statuit aliquid ita esse, quid amplius statuat, quam si diceret, se percipere, quod ita sit, ex quo judicium à perceptione illa differret. Verum hæc inter discrimen est meri respectus, & in utroque casu mens judicat, & dumtaxat relationem illam convenientiæ, vel